

Можаровська Емілія Андріївна, здобувач вищої освіти факультету романо-германської філології

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Україна

Науковий керівник: Мезі Ілдіко Адальбертівна, старший викладач кафедри романської філології

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Україна

МОВА ДАНТЕ У П'ЯТІЙ ПІСНІ ПЕКЛА «БОЖЕСТВЕННОЇ КОМЕДІЇ» У ПОРІВНЯННІ З СУЧАСНОЮ ІТАЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Творчість Данте Аліг'єрі є не лише прикладом середньовічної літератури, а й фундаментом формування італійської літературної мови. Його “Божественна комедія”, написана народною мовою (тосканським діалектом), стала символом переходу від латини до живої мови народу. Побачити майстерність Данте ми можемо, наприклад, у п'ятій пісні “Пекла”, де поет поєднує архаїчні форми, латинізми та поетичні неологізми, створюючи емоційний та гармонійний текст. Порівняння мови цього епізоду з сучасною італійською дозволяє простежити еволюцію лексики, морфології та синтаксису, а також виявити, як художня мова Данте вплинула на подальший розвиток італійської літературної традиції.

Застарілі слова, або **архаїзми** (гр. давній, старовинний) - це слова, які вийшли з активного вжитку. Вони виникають внаслідок постійного процесу архаїзації якоїсь частини словникового складу паралельно з процесом народження нових слів чи розвитком окремих нових значень [49].

Неологізми (гр. новий і поняття, слово) – це нові слова, що з'являються в мові для позначення нових явищ дійсності. Потреба в них зумовлюється насамперед позамовними чинниками: соціальними і політичними змінами в суспільстві, розвитком науки і техніки, духовної культури тощо [50].

Найдавнішими запозиченнями є старослов'янізми, грецизми, латинізми.

Латинізми - це слова чи вирази, які були запозичені з латинської мови. Такі слова настільки асимілювалися в нашій мові, що зазвичай не сприймаються вже як іншомовний елемент [37].

У тексті “Пекла” збереглося багато архаїчних форм, які згодом вийшли з ужитку внаслідок стандартизації італійської мови після Петрарки та гуманістів. Наприклад:

- **cotali** - сучасне *tali / quelle* (у значенні «такі»): “*cotali uscir della schiera ov'è Dido*” [48];

- **disio** - сучасне *desiderio*: “*Quali colombe dal disio chiamate*” [48];

- **favelle** - архаїчна форма від *fabellare* (parlare). Тут простежується **spirantizzazione della labiale sonora intervocalica**, тобто перехід *b* - *v* між голосними: “*fu imperadrice di molte favelle*” [47];

- **colà** - сучасне *là*: “*vuolsi così colà dove si puote*” [46];

- **poscia** - сучасне *dopo*: “*Poscia ch'io ebbi il mio dottore udito*” [48].

Зникнення цих форм зумовлене розвитком друкарства та утвердженням флорентійської норми, що витіснила діалектні й латинізовані елементи.

Також Данте активно використовує слова, що мають латинське походження, часто зберігаючи архаїчну морфологію чи фонетику.

- **loco** - сучасне *luogo*: “*che men loco cinghia*” [45] - приклад **dittongo mobile** (*o* - *uo*), характерного для розвитку від латини до сучасної італійської, коли наголос падає на корінь слова)

- **siede** - форма від *sedere* “бути розташованим”: “*Siede la terra dove nata fui*” [49] - приклад **dittongo mobile** (*e* - *ie*)

- **dimandare** - сучасне *domandare*: “*ciò che si vuole, e più non dimandare*” [46]. Спостерігаємо середину процесу - **labializzazione della vocale protonica**, тобто перехід *e* - *o* перед губними приголосними (*p*, *b*, *f*, *v*, *m*). Аналогічний процес спостерігається у розвитку слова *demane* - *demani* - *dimani* - *domani*.

Автор створює поетичні неологізми або розширює семантику вже відомих слів:

- **conforta** - у значенні “додає надії”: “*nulla speranza gli conforta mai*” [46],
- **rapina** - у рядку “*mena gli spirti con la sua rapina*” [46] слово набуває метафоричного значення “буря”, “вихор”, відходячи від первинного “грабунок”.

Мова Данте у п'ятій пісні “Пекла” є яскравим прикладом перехідного етапу від латинізованих форм до сучасної італійської. У тексті поєднуються архаїзми, що віддзеркалюють середньовічні мовні риси, латинізми, які свідчать про культурну спадщину античності, та неологізми, що демонструють творчу індивідуальність автора. Саме завдяки Данте народна тосканська мова стала основою літературної італійської, а “Божественна комедія” - її мовним і художнім каноном.

Список використаних джерел:

1. *Лексикологія сучасної української літературної мови* : Методичні вказівки до практичних занять / Укладач – Рудь О. М. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2023. 67 с.
2. Dante Alighieri, *La Divina Commedia*. / edited and annotated by C. H. Grandgent. - Boston ; New York ; Chicago : D. C. Heath & Co., 1909–1913.
3. Giuseppe Patota, *Lineamenti di grammatica storica dell'italiano*, Bologna, il Mulino, 2002.